

Strandparti fra det gamle Kastrup med havnen i baggrunden. Billedet er fra dengang. Amager strandvej, uhindret af flyvepladsen, førte videre langs sundet til Dragør.

SØNDAG PÅ AMAGER

AF HARRY KAAE

Spørgsmålet er, hvor meget der er bevaret på Amager af den landlige idyl, småby-hyggen og den folkelige kultur, som Exner gir udtryk for i sine malerier, og fru Heiberg skildrer så forelsket i vaudevillen og erindringerne. Er der andet tilbage end nogle kvadratmeter grøntsager og minderne i et museum? Er ikke resten rendt over ende af lufthavnsudvidelser, sommerhuse og de stadig fremrykkende forstads-karréer?

Vi får se. Vi tar en søndag på Amager. På cycle. Det er det behageligste og det mest praktiske. Øen har mange veje og stier, og så er den jo uden anstrengende bakker, uimodsagt flak som en pandekage, man slentrer dejligt mageligt over Amager på cyclehjul.

Første ophold: Tårnby. Hjemmefra ved vi, det er en villaby og forstad til København, hvad der vel ikke netop stemmer til forventning om overraskende landlige oplevelser. Muligvis ved vi også, at byen har en kirke, der er ældre end Amager-grøntsagerne, ja ældre end selv det oldenborgske kongehus. Men en gammel kirkebygning, endda den er historisk, kan godt ligge så trængt af moderne villabebyggelse, at den uhjælpeligt syner som en gammeldags hat midt i en kollektion af sæsonens allersidste ensartede nyheder i hoved-

pynt. Vi blir da også fulgt til bys, og et godt stykke indenfor, af rækkehuse og etageblokke, men med ét dukker en gammel gårdlænge op på den ene side og et lavt bondehus på den anden, og så drejer vejen, det vil sige, det gør den slet ikke, Englandsvej fortsætter lige ud, det er blot os, der har på følelsen, at den smalle, maleriske Vestre Bygade ved kirken og præstegården *må* føre ned til noget usædvanligt — hvad den også gør. Den er porten til en anden verden. Her er vi da endelig kommet på Amager-landet.

Og ikke blot på landet. Der er atmosfære af fjern fortid over den lille plet landsby med Tårnbystræde og Smedekærvej, hvor markerne løber lige op til Præstegårdsstien og den røde kirkelåge, og de stråtede, plankeværksindhegnede småhuse trykker sig tæt under den beskyttende kirkemur, akkurat som bebyggelsen har gjort det i kirkens ældste tider. Stilheden og stemningen fører os århunderer tilbage; først en plakat på en gammel gårdport henter os tilbage igen: I aften *Tårnby-revyen 1953* - „Tyve spørgsmål til . . .“

Fra Tårnby fører den gamle kirkesti, nu bred og gjort ved, tværs over Amager til Kastrup. Hvad får vi mon at se dernede andet end ryggede fabrikkorstene

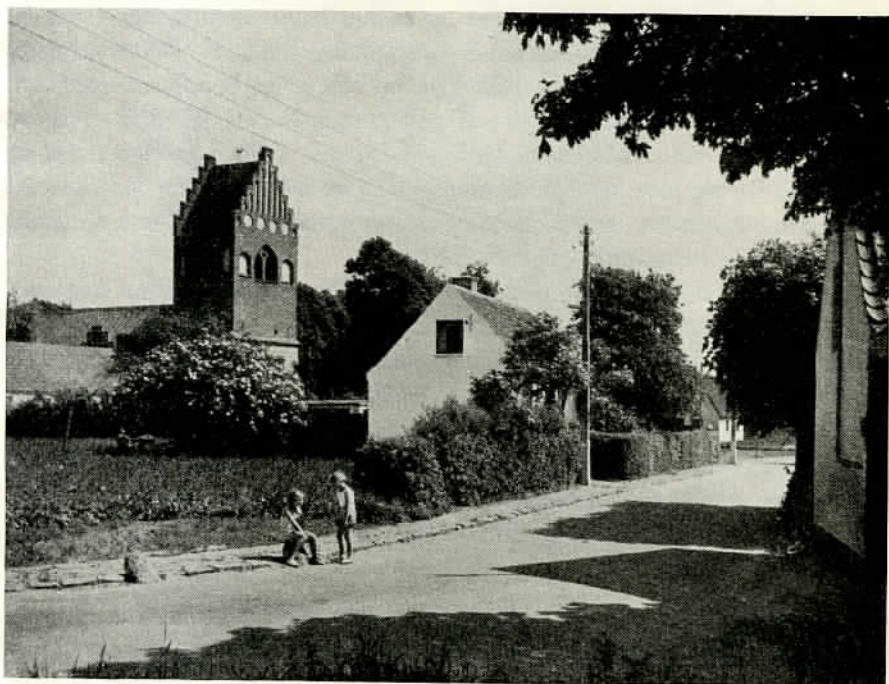

Kastrup slot, opført under Frederik 5. Det kongelige herskab tog ophold her under jagterne på Amager. Senere blev slottet bryggergård, men kongesalen eksisterer endnu.

og syreforgiftet kolonihavejord. Det er jo så længe siden *Theodor Philipsen* og *Vigge Johansen* fandt landskabelige skønhedsværdier i alléen og omkring kæret i Kastrup. Og så ruller vi minsandten op foran en gammel herregård. Lad meget være forandret ved Kastrup, den har beholdt sit gamle herresæde! Og det har fået lov at blive liggende smukt. Den moderne bebyggelse holder sig i tilbørlig afstand, klemmer og skubber ikke den gamle. Han er god udsigt at ha udenfor vinduerne, fornemt genboskab omend upraktisk. Fred være med hans rokoko-minder. Foreløbig da.

Hvem byggede ham? En adelig nåde? Nej, en borgerlig fabrikant. Med ham kom de første rygende fabriksskorstene til grøntsagsøen, men altså også en herregård. Jacob Fortling hed han og var industri-magnat i byen for 200 år siden. Kalk- og teglbrænderi og fajancefabrikation. Fra hans virksomhed stammer det nu så sjældne Kastrup-fajance, der er efterstræbt af samlere og i tårnhøje priser ligesom Exner-billederne.

Men Kastrup har også et slot! Indbyggerne kalder det med indædt beskedenhed for Bryggergården. Den ligger nede ved havnen og var hovedbygning

Tårnby kirke er ikke blot Amagers, men Storkøbenhavns ældste bygning. Her ses den fra landsby-idyllen i Vestre bygade, hvor markerne løber lige op til kirkegårdsmuren.

til Fortlings gamle fajancefabrik. Men før ham var det kongeligt jagtslot. Majestæterne holdt til her, når de jagtede på Amager. Svane- og harejagter. Christian den Femte, den jagtglade, mellem kálhoveder og roetoppe.

Senere, i 90'erne, boede Philipsen i kongesalen på slottet . . . Bryggergården undskyld. Hans træskobuldren over de gamle egeplanker huskes endnu af de gamle i Kastrup. I hjemmet på Bryggergården var han nær havnen og havde let til overfarten til sit elskede Saltholm, hvor han lå på landet om sommeren og malede sine køer.

Men ellers i Kastrup? Tja. Vi er jo nær ved Sundet, det er hverken inddæmet eller brodækket endnu. Og Saltholm er stadig køernes og gæssenes ferieparadis. Mågerne fra Dronning Louises Bro har deres rugepladser derovre. Og vi cykler videre. Langs stranden, med en frisk saltvandsbrise om næsen, mod lufthavnen, mens vi mindes en tid for slet ikke så forfærdeligt længe siden, da en sti førte videre langs kysten og flyvepladsen, forbi Hammers restaurant i det hyggelige, gamle krudthus fra englænderkrigens dage, forbi endnu et krudthus, som dog hverken indeholdt krudt af den ene eller anden slags, videre mellem flade, grønne marker og ensomme strandenge til Dragør. Nu må vi dreje af før flyvepladsen for militært område med opplantet skildvagt! Men omtrent midt op ad Lufthavnsvejen finder vi en sti, der går langs bur-indhegningen om de utæmmelige jetjagere. Denne sti fører lige ned til den forunderligste lille idyl, en rest af et bondesamfund, som lufthavnen hidtil har skånet, ikke af pietet, men . . . nå ja, altså af andre grunde. *Maglebylille*. Magen til landsbydejlighed, svøbt i grønne træer og buske! Gårde og huse og bymarker omkring et smalt, bugtet stræde med løse rendestensbrædter, omflakkende høns og søvnige katte. Det hele fjernt fra alfarvej og hovedrute, gemt og glemmt.

Over markerne kommer vi op til landevejen ved Tømmerup. Og her begynder først det egentlige, det hollandsprægede Amager.

Grænsen er da også tydelig nok. Landevejens villa- og bungalowbebyggelse ligger ikke slet så tæt på disse kanter. Fortropperne i beton og pudsplader står i spredt formation, afventende. Endnu er der ikke givet signal til videre fremrykning. Men hensigten er klart tilkendegivet. Noten overrakt. På den sidste flade mark ved hjørnet af vejen til Viberup og Ullerup står plantet et skilt med påskriften „Byggegrunde til Salg“!

En gammel Amager-mor, en rigtig hollænderbys, fortæller, at fru Heilberg aldrig satte sine ben på det egentlige Amager. Hun nåede ikke længere udenfor Amagerport end Sundbyvester, altså på det nuværende Amagerbrogade. Dér skulle hendes „En Søndag paa Amager“ være foregået! Nu skriver den

Strandstræde i sommersonne. I det lave hus til venstre dansede dragørerne for et halvt århundrede siden. Pladsen var trang, men alle morede sig. Musikken bestod af en enkelt violin og bas-toner frembragtes ved at skure en stol frem og tilbage på gulvet.

berømte frue ganske vist i sine erindringer, at hun vandrede på sin fod helt til Dragør. Men det, hævder den troværdige gamle Amagermor, kan nu'nte passe, det må være en fejlhuskning. Jeg har kendt damen personlig på hendes ældre dage, og da sagde hun, at det endnu kunne ærgre hende, at hun aldrig nåede så langt som ud til os.

Betyder det nu noget for turisten? Det betyder ikke det mindste for syd-amagerne! Og det endskønt der var himmelvid forskel på en hollænderbys

Strandstræde i bleg vintersol. Olde er lidt betænkelig ved det glatte føre og må ledsages af familiens yngste til den traditionelle søndags-eftermiddags-kaffe.

i Store Magleby og en danskebys i Sundbyvester. I dag betragtes „En Søndag paa Amager“ først og fremmest som Dragør’ernes og Store Magleby’ernes nationale spil. Fru Heiberg er da omsider kommet derud.

Men Exner har vandret på sin fod ad den vej, vi nu kører fra Tømmerup mod Hollænderbyen. Han travede helt fra København til det hollandske Store Magleby og fandt, hvad andre malere, og forresten da også han selv, ikke havde drømt om kunne trives så nær hovedstaden. Udsigten, han havde på højre hånd, er den samme i dag: milevidt flade marker med spredte gårde og yderst ude Kongelunden som en tåget bræmme. Landskabet tilvenstre har luft-havnsområdet tværtimod at skæmme, kun kælet for: Udsigten til Sundet ligger stadig fri. Vi ser, ligesom fru Heiberg i sin tid fra et meget landligt Sundbyvester, sejskibene for fulde sejl ligesom glide hen over markerne og engene, fordi stranden skråner og lader kystlinien ude af syne. Og forude, for enden af landevejen, før som nu, ses Hollænderbyens solbelyste, gulkal-kede gårdgavle med kirkespiret ragende op som en pegepind.

Ja, her! Her var det altså, det hele begyndte for 430 år siden: Kolonisatio-nen, de berømte grøntsager, den så beundrede fremmedartede, farverige bondekultur. Holland i Danmark. Vi kører gennem bygaden med de gamle

Strandstræde i sommersonne. I det lave hus til venstre dansede dragørerne for et halvt århundrede siden. Pladsen var trang, men alle morede sig. Musikken bestod af en enkelt violin og bas-toner frembragtes ved at skure en stol frem og tilbage på gulvet.

berømte frue ganske vist i sine erindringer, at hun vandrede på sin fod helt til Dragør. Men det, hævder den troværdige gamle Amagermor, kan nu'nte passe, det må være en fejlhuskning. Jeg har kendt damen personlig på hendes ældre dage, og da sagde hun, at det endnu kunne ærgre hende, at hun aldrig nåede så langt som ud til os.

Betyder det nu noget for turisten? Det betyder ikke det mindste for syd-amagerne! Og det endskønt der var himmelvid forskel på en hollænderbys

Dansen går på Jens Eyberts plads i Dragør efter friluftspførelse af fru Heibergs „En søndag på Amager“. Det er de originale gamle Amagerdragter, der er hentet frem.

gårde på begge sider: Hollændergården, Mindegården, Hollands Minde, Wybrandts Minde . . ., forbi gadekæret, den røde kro, den smukke, hvidkalkede, gamle kirke, hvor der blev præket på hollandsk indtil 1811, gennem Møllevejen og Kinkelgade; det er hele landsbyen, dens gamle kerne. Udenfor ligger udflyttergårde og vidtstrakte marker helt til Viberup og Ullerup, der også har en hollænderfortid og altså hører til familien. Men de er idyller for sig på søndagsudflugten til Kongelunden ad Tømmerupevejen, den smukkeste og mest afvekslende landevejsrute til Amagers eneste og så ofte besungne skov. I Store Magleby møder vi flere af de ægte, indfødte hollænderbys. Slægtstrækkene er umiskendelige, de har alle det samme karakteristiske bredkindede ansigt med lunet godt gemt i mundvigene. Hollandsk! Men vi møder ingen nationalklædt Amager-mor eller -far. Det er en ganske almindelig søndag. Dragterne er gemt ned i dragkisteskuffen og hentes kun frem ved højtidelige lejligheder, blandt andet ved de årlige tønderidninger. Eller de er havnet på museet, der er indrettet i en af de gamle gårde i bygaden, Willumsen Buur's fra 1520, netop en af de oprindelige 24 gårde, som Christian den 2. skænkede frit og kvit til de hollandske og vestfrisiske kolonister. Trappegelænderet fra Exners billede af den lille pige, der lader bedstefar

lugte til sin rose, genser vi på museets bagside, der vender ud til et lille kartoffelstykke mod Kinkelgade, og inde i museet finder vi selve den stue, hvor Exner malede sit berømte billede af et amagergilde. —

Hør, jeg påstod vist før, at Amager var flak som en pandekage, uden bakker. Det passer nu ikke helt. Midtvejs mellem Hollænderbyen og Dragør mærker vi en stigning i terrænet. Ikke meget, men dog nok til, at det på den ellers så flade ø kan kaldes en bakke. Bakken gir os til gengæld frihjul et stykke af vejen mod Dragør, som uden forbehold blir betegnet som en af Danmarks mest fortryllende småbyer.

Hvori består fortryllelsen? Det opdager vi hurtigt. Den er jo vores allesammens mere eller mindre åbenlyse drøm om en tilværelse, hvor man ikke haster gennem lige gader, men slentrer gennem krogede. En lilleputtidyl med smalle smøger og gange og kringlede gyder og stræder, med topstensbrolægning, søde, små torve, bondegårde midt inde i byen og de pudsigste små udkigskahytter, kaldet kikkenborge, på taget. Om ikke den ligger og ser ud, som om det er den, der har opfundet begrebet hygge. Måske har den det også, den er jo ældgammel, over 500 år. Den har oplevet hele fire glørværdige epoker: hanse-tiden, skipper-, bjergnings- og lodstiden. Det er de tre sidste, der har sat sig spor i dens sømandstypiske sans for det hyggelige og snurrige. Nu soler den sig i sin foreløbig sidste egenskab af landligger- og turistby, og så ombejlet er den af københavnernes, at den kan melde alt udlejet for sommeren allerede året forud i oktober.

I Dragør ender cycleturen. På havnen med fiskerbådene og lystsejlerne, med det kønne, lille, lavloftede søfarts- og bymuseum — og molen! Norde *Molje*, målet for de indfødtes og landliggerens morgen- og aftenture. Derude, på sladder- og solbænkene, opgør vi rejsens resultat. Hvad var tilbage af Amagers lyksaligheder? Ikke så lidt endda, det må vi indrømme. Selv Dragør-dialekten, den syngende svensklydende, synes bevaret. Ihvertfald benytter børnene den, når de driller hinanden. Vi hører en halv voksen pige råbe skingrende til en lille fyr, der står frysende i badebukser på stensætningen ved havneindløbet og tøver med at springe ud: — Hva står du dér å nåvver etter, Pov? Er vannit rali koldt? Ta du helre ud å vase i Batterisbækken, din moske! Men drengen svarer i et sprog, vi alle kender, dog isprængt et enkelt Dragør-udtryk for effektens skyld: — Pas du dig selv, din brandstok!*)

*) *Nåvver*: tøver. *Pov*: dreng. *Rali*: væmmelig, skrækkelig. *Vase*: soppe. *Moske*: spurv. *Batterisbækken* er vanddammen syd om byen, bag den gamle batteri-bakke fra englænder-belejringen 1807. *Brandstok* er et meget gammelt Dragørudtryk for en fjollet, en dum tøs.